

ترویج کتاب خوانی در مراکز پیش دبستانی؛ راهکارها و چالش‌ها

سیده فریبا شجاع‌الساداتی، دانشجوی کارشناسی ارشد پیش دبستانی، دانشگاه علامه طباطبائی
مهین سیفی، دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌درسی، دانشگاه شهید مدنی تبریز

چکیده

کودکانی که هر روز مطالعه می‌کنند و یا با کتاب ارتباط برقرار می‌کنند، از لحاظ شخصیتی با کودکانی که مطالعه نداشته‌اند تفاوت دارند. اعتماد به نفس و استقلال بیشتر، داشتن دایره لغات وسیع‌تر و قدرت حل مسئله از جمله این تفاوت‌هاست. مطالعه حاضر توصیفی - کاربردی می‌باشد که هدف آن بررسی راهکارها و چالش‌های ترویج کتاب خوانی در مراکز پیش دبستانی و مهدکودک‌هاست.

کلیدواژه‌ها: کودکان پیش دبستانی، ترویج کتاب خوانی، مراکز پیش دبستانی، مربی، کتاب

مقدمه

بسیار شنیده‌ایم که «عادت به مطالعه، باید از دوران کودکی آغاز شود» زیرا مغز کودکان پیش دبستانی آماده پذیرش می‌باشد و نهادینه کردن عادات در آن‌ها راحت‌تر است. پایه‌های اساسی آماده‌سازی خواندن و مطالعه در دوران اولیه کودکی و زیر شش سال است. کودکی که به مطالعه می‌پردازد، قدرت تفکر و تخیل قوی دارد. او در کتاب‌ها با سرزمین‌ها و دوران‌های مختلف تاریخی و همچنین با علوم و هنرهای جدید آشنا می‌شود. شخصیت‌های داستان‌ها جزئی از دنیای واقعی او محسوب می‌شوند و او درباره قهرمان‌های داستان‌ها خواب می‌بیند و در خیال پردازی‌هایش مسائل و مشکلات آن‌ها را حل می‌کند. کودکانی که در کلاس اول ابتدایی به راحتی خواندن را می‌آموزند، معمولاً کسانی هستند که در دوره پیش دبستانی در خانه یا مهدکودک مطالعه را آغاز کرده‌اند و برایشان کتاب خوانده شده است. آغاز مدرسه رفتن، آغاز علاقه به کتاب و مطالعه نیست. آغاز یادگیری الفبا نیز آغاز یادگیری و انس با کتاب نیست و این فرایند زودتر شکل می‌گیرد. (مفیدی، ۱۳۹۲)

خواندن در حقیقت قلب تپنده موفقیت‌های تحصیلی است. خواننده‌های بهتر در هنگام مواجهه با مسائل روزمره زندگی از رویکرد حل مسئله بهره می‌جویند و موفقیت‌های

بیشتری در موضوعات آموزشی به دست می‌آورند. تحقیقات سی سال گذشته نشان داده است که ایجاد علاقه به مطالعه در کودکان به رشد اجتماعی و احساسی‌شان منجر خواهد شد و آن‌ها را در بزرگسالی از ۸۰ درصد آسیب‌های اجتماعی دور خواهد کرد (مفیدی، ۱۳۹۲). کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در کشور ما گام‌های مؤثری در ترویج کتاب‌خوانی برداشته است. از جمله تولید کتاب و فیلم، فعالیت‌های فرهنگی و هنری متنوع و جذاب برای کودکان و برگزاری همایش‌ها و سخنرانی‌های ترویج کتاب‌خوانی که هر ساله در کانون برگزار می‌شود. **فهیمة باب الحوائجی** در تحقیقی به تحلیل محتوای مقالات «ترویج کتاب‌خوانی و کتابخانه‌های کودکان» پرداخته و به فقدان آثار پژوهشی در این زمینه اشاره کرده است.

این تحقیق از زاویه‌ای جدید به موضوع می‌نگرد و آن بررسی راهکارها و چالش‌هایی است که در مراکز پیش‌دستانی کشور ما برای ترویج کتاب‌خوانی و مطالعه وجود دارد. هدف محقق از این مطالعه ارائه راهکارهایی مطلوب برای این امر مهم و بررسی موانع آن بوده است.

راهکارهای ترویج کتاب‌خوانی در مراکز پیش‌دستانی

● با او و همراه او کتاب بخوانید. با توجه به اینکه مدت توجه کودکان کوتاه مدت و حدود ده تا پانزده دقیقه است، مربیان بایستی روزانه فرصت‌های لذت‌بخش کتاب‌خوانی را برای کودکان به مدت کوتاهی فراهم آورند. به جای اینکه برای کودک کتاب بخوانید، با او و همراه او کتاب بخوانید. این کار مربی را بجای یک فرد بزرگ‌تر به یک رفیق و شریک تبدیل می‌کند (Blatchford, 2003). همیشه کتاب‌هایی را انتخاب کنید که خواندن آن‌ها با صدای بلند برای شما و کودکان

لذت‌بخش است. مربیان در این روش می‌توانند از کارت‌های قصه‌گویی انتشارات مدرسه استفاده کنند. با صدای بلند و گویا برای بچه‌ها کتاب بخوانید و حتماً از تغییر صدا و لحن هنگام خواندن استفاده کنید.

● خواندن را با بازی و سرگرمی توأم کنید. (Blatchford, 2003). از جمله:

بازی کتاب‌خوانی و گره‌زدن
بازی مشاعره و کلمات آهنگین
بازی انعکاس صدا و ده‌ها بازی خلاق کتاب‌سازی

نقاشی و خواندن
اجرای تئاتر براساس داستان
نمایش فیلم یا کارتون مربوط به کتاب کودک (کتاب فیلم).

● از کودکان بخواهید تصاویر یک کتاب را تفسیر و توصیف کنند. کودکان از تخیل قوی و تفکر آزادی برخوردارند. به آن‌ها اجازه دهید تصاویر کتاب را براساس قدرت تخیل و دایره واژگانشان توصیف کنند. مربیان می‌توانند برای این کار از کودکان بخواهند که کتاب داستان مورد علاقه خود را از خانه بیاورند و تصاویر آن را برای کودکان دیگر کلاس شرح دهند. روش دوم آن است که مربیان از بچه‌ها بخواهند که ماهنامه، مجله یا نشریه مورد علاقه خود را به کلاس بیاورند و تصویری به دلخواه خود از آن مجله یا نشریه انتخاب کنند و آن را برای بچه‌های دیگر توصیف کنند و شرح دهند.

● کتابخانه‌ای اختصاصی برای کودکان در مهدکودک یا کلاس داشته باشید. در ساختمان مهدکودک فضایی خوشایند و جذاب را برای کتابخانه کودکان در نظر بگیرید و کتابخانه مهدکودک را

براساس استانداردهای تعریف شده برای کتابخانه مختص کودکان تأسیس کنید. در صورت نبود امکانات لازم برای ایجاد کتابخانه، قفسه‌ای از کتاب مناسب با قد کودکان با در نظر گرفتن مسائل ایمنی در داخل کلاس قرار دهید تا کودکان با کتاب‌ها، مجله‌های مناسب، کارت‌های قصه‌گویی و کتاب‌های دست‌ساز خودشان در ارتباط باشند. فعالیت‌های گوناگونی برای آشنایی کودکان با کتابخانه و شیوه‌های بهره‌گیری از آن برای کودکان پیش‌دستانی ترتیب دهید. (بختیاری، ۱۳۹۱).

● کودکان را با خود به کتابفروشی‌ها ببرید. کودکان را با همکاری و مشارکت والدین به کتابفروشی محله خود ببرید و به کودکان اجازه دهید که کتاب دلخواه خود را انتخاب کنند و در صورت امکان حتی هزینه‌اش را با دستان خود پرداخت کنند. کودکان با این کار احساس عزت‌نفس و استقلال می‌کنند و به کتاب‌خوانی بیشتر گرایش نشان می‌دهند. در این جریان، آن‌ها با مسائلی همچون نحوه خرید کردن، هزینه، قیمت و انواع پول (اسکناس و سکه‌های کشور خود)، نیز آشنا می‌شوند.

● در مراکز پیش‌دستانی مسابقات کتاب‌خوانی برگزار کنید. هر ماه در تاریخ‌های معینی مسابقات داستان‌سرایی شفاهی در کلاس یا در پیش‌دستان برگزار کنید، در ابتدای مسابقه تصاویر چند واژه کلیدی را به تخته بچسبانید و از بچه‌ها بخواهید با استفاده از آن‌ها داستان‌سرایی کنند. به تمامی کودکانی که یک داستان کامل را نقل کردند، جایزه بدهید. با برگزاری مسابقات کتاب‌خوانی در داخل کلاس و

شده برای ایجاد کتابخانه‌های مختص کودکان

- نداشتن الگوی مناسب کتاب‌خوانی و مطالعه برای کودکان (Sharon s, 2009).

نتیجه‌گیری

امروزه توجه به کتاب و کتاب‌خوانی نشانگر رشد فرهنگی و ملی هر کشور است. بنابراین، گسترش فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی غیردرسی در بین کودکان و نوجوانان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. کودکان بیش از پیش نیاز دارند با این ابزار بی‌رقیب فرهنگی خو بگیرند تا برای رویارویی با مسائل شخصی و محیطی دنیای مدرن مجهز شوند. پس، تلاش برای ایجاد عادات کتاب‌خوانی و مطالعه در کودکان باید از مراکز پیش‌دبستانی آغاز شود و به‌صورت مستمر تا بزرگسالی ادامه داشته باشد (کاربخش، ۱۳۸۲). مسئولان، مربیان و مدیران مراکز پیش‌دبستانی بایستی درباره این امر مهم آموزش‌ها و مهارت‌های لازم را داشته باشند تا کودکان این سرزمین را که نخبگان فردای ما هستند به این ابزار قوی فرهنگی مجهز کنند.

منابع

۱. بختیاری، فاطمه؛ کتاب‌خانه مهدکودک، کتابدار، تهران، ۱۳۹۱.
۲. بیات، آزاده؛ کتاب - اسباب‌بازی، چهارباغ، تهران، ۱۳۹۲.
۳. طالبی، مهناز (۱۳۸۷). «لذت مطالعه کودک»، نشریه کودک، شماره ۳۶، صفحات ۱۷-۱۶.
۴. نانسی، لاریک؛ چگونه بچه‌هایمان را به مطالعه تشویق کنیم. مترجم مهین محتاج، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، تهران، ۱۳۸۶.
۵. یغمایی، جواد؛ کودک و مطالعه، کتابدار، تهران، ۱۳۸۳.
۶. مفیدی، فرخنده؛ ترویج کتاب‌خوانی، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، تهران، ۱۳۹۲.
7. Esme Raji Codell (2003). How to Get Your Child to Love Reading. New York: Workman
8. E. D. Hirsch Kr (2008). What Your Pre-schooler Needs to Know. United states: bantam
9. Blachford, Roy (2003). Encouraging young readers. England: Letts Educational
10. Sharon S. McKool. (2009). Does Johnny,s reading teacher love to read? Literacy research and insuction. vol 48. 3. p. 264

- نداشتن سوابق تحصیلی مرتبط (علوم تربیتی - گرایش پیش‌دبستانی) مدیران و مربیان مراکز پیش‌دبستانی

- نداشتن فضای مناسب برای ایجاد کتابخانه مختص کودکان با استانداردهای تعریف شده در مراکز پیش‌دبستانی و در دسترس قرار نداشتن موارد خواندنی مناسب سن کودکان مانند کتاب، مجله و نشریه که همگی از لوازم مهم هر مرکز آموزشی هستند که کودکان را دعوت به خواندن می‌کنند (Codell, 2003).

- نداشتن امکانات مالی مدیران برای ایجاد کتاب‌خانه‌های مختص کودکان - نداشتن مهارت‌ها و آموزش‌های لازم مدیران و مربیان در مورد روش‌های ترویج کتاب‌خوانی (قصه‌گویی، نمایش خلاق، داستان‌سرایی، کتاب‌سازی، بازی‌های خواندن)

- محدود کردن کتاب‌خوانی کودکان فقط به کتاب‌های درسی کسل‌کننده و گاهی خارج از ظرفیت شناختی کودک - عدم شناخت کافی از توانایی‌ها و رشد شناختی و عاطفی و ظرفیت‌های کودکان - بهره نبردن از کتاب‌های تصویری مناسب برای سن کودکان و کتاب - اسباب‌بازی (pop-up) (بیات، ۱۳۹۲).

- رعایت نکردن استانداردهای تعریف

مهدکودک آن‌ها را بیشتر به کتاب‌خوانی تشویق می‌کنید. سعی کنید جایزه‌هایی را به کتاب‌خوان‌های ماهر اختصاص دهید که باعث دلگرمی هر چه بیشتر آن‌ها شود و کودکان را در ادامه راه تشویق کند.

● نمایشگاه‌های کتاب در مراکز پیش‌دبستانی برگزار کنید.

- در تاریخ‌های معین سال نمایشگاه‌های کتاب در پیش‌دبستان برگزار کنید و در این نمایشگاه‌ها کتاب‌های دست‌ساز کودکان را نیز همراه سایر کتاب‌ها در معرض نمایش بگذارید.

- در مدت‌برپایی نمایشگاه‌ها با همکاری والدین و کودکان به فعالیت‌های فرهنگی - هنری دیگری همچون سرودخوانی، نمایش خلاق، داستان‌سرایی، قصه‌گویی، نمایش (کتاب فیلم) و کتاب‌خوانی با صدای بلند بپردازید.

- کارگاه‌های آموزشی «قصه‌گویی و ترویج کتاب‌خوانی در خانه» برای والدین برگزار کنید و بدین طریق اهداف خانه و پیش‌دبستان را در یک مسیر قرار دهید.

● موانع، چالش‌ها و محدودیت‌های ترویج کتاب‌خوانی در مراکز پیش‌دبستانی